

İKİNCİ BÖLÜM KARAR

YONCA VERDİOĞLU ŞİK BAŞVURUSU

Başvuru Numarası	: 2014/17177
Karar Tarihi	: 19/4/2018
Başkan	: Engin YILDIRIM
Üyeler	: Osman Alifeyyaz PAKSÜT Muammer TOPAL M. Emin KUZ Recai AKYEL
Raportör	: Murat ŞEN
Başvurucu	: Yonca VERDİOĞLU ŞİK
Vekili	: Av. Oya Meriç EYÜBOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Gezi Parkı olayları sürecinde parkın kapatılmasını protesto etmek amacıyla yapılan oturma eyleminde polisin güç kullanması üzerine yaralanmanın ve buna ilişkin olarak yapılan şikâyetin kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçsuz kalmasının kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme özgürlüğünü ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/10/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

7. 1973 doğumlu olan başvurucu, kamuoyunda Gezi Parkı olayları olarak bilinen süreçte protesto eylemlerine katılmıştır.

8. Türkiye İnsan Hakları Kurumu tarafından Ekim 2014'te yayımlanan Gezi Parkı Olayları Raporu'nda yer alan bazı tespitler şöyledir:

a. Gezi Parkı, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde Taksim Meydanı'nın yakınlarında konumlanan bir şehir parkıdır. Gezi Parkı'nın bu ismi alması ve söz konusu mekânda gerçekleşen değişimler, Gezi Parkı olayları vesilesiyle gündeme gelmiş; konuya ilişkin birçok açıklama yapılmış ve tartışma yürütülmüştür.

b. Gezi Parkı olayları, İstanbul Taksim Meydanı'nda bulunan Gezi Parkı'nda yapılmak istenen çevre ve imar düzenlemelerine engel olmak için 27/5/2013 tarihinde iş makinelerinin Gezi Parkı'na girmesiyle başlamış ve haziran-temmuz aylarında yoğunlaşarak Türkiye'nin birçok iline yayılmış toplantı ve gösteri yürüyüşleridir.

c. Gezi Parkı olaylarının kronolojik gelişimine dair bir kısım bilgi şöyledir:

i. 27/5/2013: Taksim Yayalaştırma Projesi kapsamında Gezi Parkı'nın Asker Ocağı Caddesi'ne bakan duvarının 3 metrelik kısmının gece 22.00 civarında yüklenici firmaya ait iş makineleri tarafından yıkılması ve beş ağacın yerinden sökülmesi üzerine çeşitli sivil toplum kuruluşlarından oluşan Taksim Dayanışması üyelerinin de aralarında bulunduğu yaklaşık 20 kişi iş makinelerini durdurarak parkta nöbet tutmaya başlamıştır.

ii. 28/5/2013: Ağaçların sökülmesini engellemek için durumdan haberdar olan birçok kişi parka gelmiş, eylemciler ile eylemcilere ait parktaki çadırları sökmek isteyen zabıtalardan arbede yaşanmıştır.

iii. 30/5/2013: Kolluk kuvvetleri tarafından saat 05.00 civarında parktaki eylemcilere müdahale edilmiştir. Kaldırılan çadırların bir kısmı yakılmış, geri kalanına el konulmuştur. İnşaat ekibi parktaki çalışmalarına tekrar başlamıştır.

iv. 31/5/2013: Saat 04.30 sıralarında parkta bulunanlara müdahale edilmiş, park boşaltılarak girişler polis bariyeriyle kapatılmış, parkın boşaltılmasından sonra Taksim Meydanı ve çevresinde toplanan göstericilere biber gazı ve basınçlı su kullanılarak yapılan müdahaleler sonucunda birçok kişi yaralanmıştır. Protestolar başka şehirlere de yayılmış, özellikle Ankara Merkez'de birçok eylem yapılmıştır.

v. 1/6/2013: Gezi Parkı eylemine müdahale eden polisin güç kullanımını protesto eylemleri tüm Türkiye'ye yayılmış, Ankara Kızılay Meydanı'nda toplanan gruplara kolluk görevlilerince yoğun olarak gaz bombası atılmıştır. İçişleri Bakanı 48 ilde 90'ın üzerinde eylem yapıldığını, 939 kişinin gözaltına alındığını, 53'ü vatandaş, 26'sı polis olmak üzere toplam 79 kişinin yaralandığını ve bu yaralıların 19'unun İstanbul'da tedavilerinin devam ettiğini açıklamıştır.

vi. 2/6/2013: İçişleri Bakanı 67 ilde 235 eylem yapıldığını, 1.730 kişinin gözaltına alındığını, 115 güvenlik görevlisinin yaralandığını, 58 kişinin tedavisinin devam ettiğini ve 6 kişinin yoğun bakımda olduğunu açıklamıştır.

vii. 3/6/2013: İzmir Karşıyaka'da bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ilçe binası göstericiler tarafından ateşe verilmiş, İstanbul Dolmabahçe'de polis ve eylemciler arasında çatışma yaşanmış; polis, biber gazı ve tazyikli suyla müdahale ederken eylemciler kaldırım taşlarından barikatlar kurmuş; polise taş ve molotof kokteylleriyle karşılık vermişlerdir.

viii. 4/6/2013: İstanbul Adliyesinde, ülke çapındaki gösterilerde yaşanan polis müdahalesi avukatlar tarafından protesto edilmiş; İstanbul Beşiktaş'taki Başbakanlık ofisine yürümek isteyen ve dağılma uyarısını dikkate almayan gruba polis tazyikli su ve biber gazıyla müdahale etmiştir.

ix. 5/6/2013: Taksim Dayanışması Platformu temsilcileri Başbakan Yardımcısı ile görüşme yapmış ve ona taleplerini iletmışlerdir. Bu platforma katılan Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Türk Tabipler Birliği (TTB) ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Türkiye genelinde iş bırakma eylemi başlatmıştır.

x. 6/6/2013: İçişleri Bakanı 915 kişinin hastaneye kaldırıldığını, 79 kişinin tedavisinin sürdüğünü, 4 kişinin hayati tehlikesinin devam ettiğini, 8 kişinin yoğun bakımda bulunduğunu, 516 kolluk görevlisinin yaralandığını açıklamıştır.

xi. 9/6/2013: Taksim Dayanışması Platformu, Taksim Meydanı'nda geniş katılımlı miting düzenlemiştir.

xii. 11/6/2013: Kolluk kuvvetleri on gün aradan sonra sabah erken saatlerde göstericilerin hazırladığı barikatları aşarak Taksim Meydanı'na gelmiş ve meydandaki pankartları indirmiştir. Polisin Gezi Parkı'na müdahalesi sonucu protestocularla kolluk kuvvetleri arasında çatışmalar yaşanmıştır.

xiii. 12/6/2013: Sabah saat 04.00'e kadar süren olaylar, polisin meydana çekilmesi ile sakinleşmiştir. Aynı gün Başbakan, Gezi Parkı'ndaki eylemlerde yer alan bazı grupların temsilcileri ile Ankara'da bir araya gelmiştir.

xiv. 14/6/2013: Başbakan, Gezi Parkı'ndaki eylemlerde yer alan bazı grupların temsilcileri ile ikinci kez bir araya gelmiştir.

xv. 15/6/2013: Taksim Dayanışması Platformu üyeleri eylemlerini sadece Taksim Dayanışması çadırında sürdüreceklerini, park ve çevresindeki diğer çadırlar, flamalar ve bayrakların indirileceğini açıklamış; bu doğrultuda saat 16.00 civarında Taksim Dayanışması Platformuna ait olanlar haricindeki flama ve bayraklar indirilmiş; ayrıca Gezi Parkı'ndan meydana açılan bölgedeki barikatlar temizlenmiştir. Bazı grupların alanda kalmaya devam edeceklerini beyan etmesi üzerine saat 17.30'dan itibaren kolluk kuvvetleri parktaki göstericilere dağılmaları yolunda anons yapmaya başlamış ve gaz sıkılmış, saat 20.50'de göstericilere müdahale başlamıştır. Kolluk kuvvetleri kısa sürede Gezi Parkı'na girmiş ve park girişi kapatılmıştır.

xvi. 24/6/2013: Olayların yaşandığı Gezi Parkı'nda haber yapmaya çalışan basın mensuplarına yönelik müdahale ve gözaltılar gerçekleşmiştir.

xvii. 6/7/2013: Polis, Taksim Dayanışması Platformunun çağrısı üzerine Gezi Parkı'na gelen kişilere müdahale etmiştir.

d. Kamuoyunda olayların çevreci bir saikle başladığını, bireylerin yaşadıkları çevreye ilişkin kararların kendilerine sorulması talebini ortaya koyduklarını ifade edenler olduğu gibi yerleri değiştirilen ağaçların bahane olarak kullanıldığını, hareketin iktidara karşı yurt dışı destekli bir kalkışma olduğunu belirtenler ve polisin sert müdahalesini Başbakanlık binasının ele geçirilmeye çalışılması, kamu kişilerinin ve özel kişilerin mallarına zarar verilmesi ile ilişkilendirenler de mevcuttur.

e. İçişleri Bakanlığı verilerine göre 28/5/2013 ile 6/9/2013 tarihleri arasında 80 ilde Gezi Parkı olayları çerçevesinde 5.532 eylem/etkinlik gerçekleştirilmiş bu eylem ve etkinliklere 3.611.208 kişi katılmış, olaylara ilişkin 104.519 emniyet personeli görevlendirilmiş, söz konusu gösterilerden 164'üne müdahalede bulunulmuş, bir komiser yüksekte düşme nedeniyle şehit olmuş, üçü silahla ve ikisi bıçakla olmak üzere 697 güvenlik görevlisi yaralanmış, olaylar sırasında yaşamını yitiren dört sivil vatandaşın ölümüyle ilgili adli ve idari soruşturma yürütülmüş, olaylarda gözaltına alınan 5.513 kişiden 148'i tutuklanmış, görevlendirilen polislerden 127'si hakkında uygulamaları nedeniyle araştırma/soruşturma işlemleri yapılmıştır.

f. Gezi Parkı olayları sırasında bazı ölüm olayları da yaşanmıştır.

g. TTB verilerine göre kamu hastanelerine, özel hastane ve tıp merkezlerine, olayların yaşandığı alanlarda kurulan revirlere toplam 8.163 kişi yaralı olarak başvurmuştur. Bunlardan 106'sı kafa travmasına uğramış, 63'ü ağır yaralanmış, 11'i gözünü kaybetmiştir.

9. Başvurucu, kamuoyunda Gezi Parkı olarak bilinen olaylar sonrasında Gezi Parkı'nın İstanbul Valiliğinin kararı ile kapatılmasını protesto etmek amacıyla 16/6/2013 tarihinde Gezi Parkı merdivenlerinde basın açıklaması yapacağını duyuran Feminist Kolektif grubunun içinde yer almıştır.

10. Başvurucu, anılan grubun tüzel kişiliğinin olmadığını ve olay günü Taksim Dayanışması Platformunun basın açıklaması çağrısına uyararak 25-30 kadın arkadaşı ile birlikte saat 14.00 sıralarında İstiklal Caddesi'nde toplandıklarını belirtmiştir. Başvurucu, başvuru dosyasına sunduğu fotoğraflarda görüldüğü üzere baretili, maskeli, gözlüklü ve yağmurluklu olarak İstiklal Caddesi'ni kapatacak şekilde, tramvay yolu üzerine oturarak eylem yaptıklarını ifade etmiştir.

11. Başvurucunun sunduğu fotoğraflarda içinde bulunduğu grubun yolu kapatacak şekilde oturma eylemine başladığı görülmektedir. Busırada grubun arkasında Çevik Kuvvet polisi beklemektedir.

12. Protestocu grubun ne kadar süre oturma eylemi yaptığı dosya içeriğinden ve soruşturma dosyasından tespit edilememiştir. Ancak başvuru vekili, müşteki beyanında gösterinin bir iki dakika sürdüğünü iddia etmiştir. Polisin eylemcilere göz yaşartıcı gaz atarak müdahale ettiği belirtilmiştir. Bu sırada başvuru grubunun beyanına göre üç polis başvurucuya müdahale etmiş ve başvuru grubunun vücudunda kızarıklıklar oluşmuştur. Başvurucu; bu müdahale esnasında polisin kendisine copla vurmadığını, kızarıklıkların polisin tutmasından kaynaklandığını

belirtmiştir. Bununla birlikte polisin başvuruçunun üzerindeki kask, gözlük, maske ve yağmurluğu parçalayarak zorla çıkardığı ileri sürülmüştür. Bunun dışında başvuruçunun gözaltına alınmadığı gibi hakkında herhangi bir soruşturma başlatıldığından da bahsedilmemiştir.

13. İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğünün raporuna göre başvuruçunun ertesi gün 17/6/2013 tarihinde Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvurmuştur. 17/6/2013 tarihli raporda; boyun sol arka kısımda 5x2 cm'lik, boyun sağda 2 cm'lik, sağ kolda 1cm'lik yüzeysel kızarıklık, sağ kol arka kısımda 4x4 cm'lik *ekimoz* (morarma, çürük) olduğu, sağ başparmağında ağrı tarif ettiği, tetkiklerinde travmaya bağlı *patoloji* saptanmadığı, ekli fotoğraflara ek olarak sağ üst kol koltuk altına yakın kısımda dairesel iki adet *ekimoz*, sol el bileği iç kısımda kızarıklık alan görüldüğü belirtilmiştir.

14. Başvuruçunun, anılan olaya ilişkin olarak 16/12/2013 tarihinde vekili aracılığıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetçi olmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı 10/1/2014 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğüne talimat yazmıştır. Bu kapsamda başvuruçunun beyanının alınması, olay sırasında başvuruçunun bulunduğu konumların tarih, saat itibarıyla sorulup buna ilişkin kamera kayıtlarının incelenmek üzere temin edilerek gönderilmesi ve bahsi geçen olaya ilişkin olarak hazırlanmış tutanağın onaylı örneğinin gönderilmesi istenmiştir.

15. Öte yandan başvuruçunun ilk tedavisinin yapıldığı Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesinden tıbbi evrak istenmiş ve gelen evrak İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğüne gönderilmiştir. 17/2/2014 tarihli raporda başvuruçunun basit tıbbi bir müdahale ile giderilebilecek nitelikte yaralandığı ve yaşamını tehlikeye sokan bir durumun olmadığı belirtilmiştir.

16. İstanbul Emniyet Müdürlüğünün 14/3/2014 tarihli cevap yazısında; başvuruçunun ifadesinin alınmadığına dair telefon görüşme tutanağı, anılan olaylara ilişkin emniyet görevlilerince çekilen kamera görüntüleri ve olay tutanağı gönderilmiştir. Anılan yazıda Taksim ve çevresindeki MOBESE kameraları zarar gördüğünden bunlardan herhangi bir görüntü temin edilemediği belirtilmiştir. Olay tutanağında 16/6/2013 tarihinde Taksim ve çevresinde görev yapan polislerin karşılaştıkları olaylar anlatılmış ve gündüz 16.00'da başlayan olayların gece saat 21.45'e kadar devam ettiği belirtilmiştir. Bu süre içinde değişik yerlerde sayıları 350 ila 500 kişiyi bulan grupların şiddet içeren gösterilerine müdahale edildiği, polise taş ve bilyelerle saldırıldığı, göstericiler tarafından bazı yollara barikatlar kurulduğu ancak bunların açıldığı ifade edilmiştir. Tutanakta olaylarda gözaltına alınan kişilerin isimlerine de yer verilmiştir.

17. Anayasa Mahkemesine de gönderilen kamera görüntüleri incelendiğinde başvuruçunun katıldığı eyleme ilişkin olarak herhangi bir görüntüye rastlanmamıştır. Bununla birlikte olay günü meydana gelen diğer protestolara ilişkin olarak Taksim'in ara sokaklarında bazı göstericilerin yüzlerini kapatarak polise taş ve şişe fırlattıkları, kamu mallarına ve özel işyerlerine zarar verdikleri, saldırgan hareketlerde buldukları, polisin geçmemesi için çevrede buldukları çöp konteyneri, taş parkeleri, aydınlatma direkleri, trafik levhaları ile yolları kapatmaya çalıştıkları izlenmiştir.

18. 17/6/2013 tarihli Olay ve Yakalama Tutanağı'nda, başvuruçunun içinde bulunduğu Feminist Kolektif grubunun protesto eylemine ilişkin herhangi bir tespit

görülmemiştir. Öte yandan anılan eyleme ilişkin olarak herhangi bir adli soruşturma açıldığına dair bulguya rastlanmamıştır.

19. 26/3/2014 tarihinde Cumhuriyet savcısı, vekili huzurunda başvurunun beyanını almıştır. Başvurucu, olay günü polislin herhangi bir ikazda bulunmadan müdahale ettiğini, müdahalede gaz kullandığını ileri sürmüştür. Müdahalenin oturma eyleminden sonra olduğunu belirten başvuru, polislin kendisine yönelik müdahalesi sonucu vücudunda kızarıklıklar oluştuğunu ancak kendisine copla vurmadıklarını ifade etmiştir. Başvurucu polislin kaba müdahalesinden şikâyetçi olmuştur.

20. Cumhuriyet Başsavcılığı 26/3/2014 tarihinde başvurunun şikâyetine ilişkin olarak kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararda; başvurunun olay günü Taksim İstiklal Caddesi'ne üzerinde yağmurluk, koruyucu gözlük ve maskeyle geldiği, bir grupla birlikte İstiklal Caddesi üzerinde oturma eylemi yaptığı, yolu trafiğe kapattıkları, polislin ikazı ve sıkılan gazla rağmen dağılmadıkları, polislin müdahalesi sırasında başvurunun vücudunda kızarıklıklar meydana geldiği, polislin zor kullanma yetkisini aşmadığı belirtilmiştir.

21. Başvurucu anılan karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliği 8/8/2014 tarihinde kovuşturmayla yer olmadığı kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Karar başvurucuya 2/10/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 31/10/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

23. 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 22. maddesi şöyledir:

"Genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve bunların eklentilerinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kilometre uzaklıktaki alan içinde toplantı yapılamaz ve şehirlerarası karayollarında gösteri yürüyüşleri düzenlenemez.

Genel meydanlardaki toplantılarda, halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesini sağlamak üzere valilik ve kaymakamlıklarca yapılacak düzenlemelere uyulması zorunludur."

24. 2911 sayılı Kanun'un 24. maddesi şöyledir:

"(Değişik fıkra: 02/03/2014-6529 S.K./10. md) Kanuna uygun olarak başlayan bir toplantı veya gösteri yürüyüşü, daha sonra 23 üncü maddede belirtilen kanuna aykırı durumlardan bir veya birkaçının vuku bulması sebebiyle, Kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşü hâline dönüşürse:

a) Düzenleme kurulu veya kurul başkanı toplantı veya gösteri yürüyüşünün sona erdiğini topluluğa ilan eder ve durumu derhâl yetkili kolluk amirine bildirir.

b) Düzenleme kurulunun veya kurul başkanının bu görevi yerine getirmemesi hâlinde, durum yetkili kolluk amiri tarafından mahallin en büyük mülki amirine bildirilir. Mahallin en büyük mülki amiri tarafından toplantının sona erdirilip erdirilmeyeceğine dair karar alınır.

c) Mahallin en büyük mülki amiri, yazılı veya acele hâllerde sonradan yazı ile teyit edilmek kaydıyla sözlü emirle, mahallin güvenlik amirlerini veya bunlardan birini görevlendirerek olay yerine gönderir.

Bu amir, topluluğa Kanuna uyularak dağılmalarını, dağılmazlarsa zor kullanılacağını ihtar eder. Topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır. (Mülga cümle: 02/03/2014-6529 S.K./10. md)

Birinci fıkrada düzenlenen durumlarda güvenlik kuvvetlerine karşı fiili saldırı veya mukavemet veya korudukları yerlere ve kişilere karşı fiili saldırı hali mevcutsa, ihtara gerek olmaksızın zor kullanılır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşüne 23 üncü madde (b) bendinde yazılı silah, araç, alet veya maddeler veya sloganlarla katılanların bulunması halinde bunlar güvenlik kuvvetlerince uzaklaştırılarak toplantı ve gösteri yürüyüşüne devam edilir. Ancak, bunların sayıları ve davranışları toplantı veya gösteri yürüyüşünü Kanuna aykırı addedilerek dağıtılmasını gerektirecek derecede ise yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşüne silah, araç, alet veya maddeler veya sloganlarla katılanların tanınması ve uzaklaştırılmasında düzenleme kurulu güvenlik kuvvetlerine yardım etmekle yükümlüdür.

Toplantı veya gösteri yürüyüşlerinin Kanuna aykırı olarak başlaması hallerinde; güvenlik kuvvetleri mensupları, olayı en seri şekilde mahallin en büyük mülki amirine haber vermekle beraber, mevcut imkanlarla gerekli tedbirleri alır ve olaya müdahale eden güvenlik kuvvetleri amiri, topluluğa dağılmaları, aksi halde zor kullanılarak dağıtılacakları ihtarında bulunur ve topluluk dağılmazsa zor kullanılarak dağıtılır."

25. 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 16. maddesi şöyledir:

"Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını,

ifade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedeni kuvvet ve maddi güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde,

silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılmak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir."

26. İçişleri Bakanlığının yayımladığı 25/8/2011 tarihli Toplumsal Olaylarda Görevlendirilen Personelin Hareket Usul ve Esaslarına Dair Yönerge'de toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile ilgili olarak hazırlanması gereken planlar, bu planların uygulanmasında gözönünde bulundurulacak esaslar, toplantı ve gösteri yürüyüşleri öncesinde alınması gereken tedbirler, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale sırasında uygulanacak taktik, düzen ve genel prensipler ile müdahale sonrasında yapılması gereken işlemler belirlenmiştir.

B. Uluslararası Hukuk

1. Kötü Muamele Yasağı Yönünden

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince (AİHM) Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri

olduğu vurgulanmıştır. Terörizmle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme'nin güvenlik güçlerini, mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerden men ettiği belirtilmiştir. Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi kötü muamele yasağının hiçbir istisnasına yer verilmediği içtihatlarda hatırlatılmıştır (*Selmouni/Fransa*, [BD] B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

29. Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunu söyleyebilmek için eylemin "minimum ağırlık eşiği"ni aşması beklenir (*Raninen/Finlandiya*, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; *Erdoğan Yağız/Türkiye*, B. No: 27473/02, 6/3/2007 §§ 35-37; *Gafgen/Almanya* [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88-90; *Costello-Roberts/Birleşik Krallık*, B. No: 13134/87, 25/3/1993 § 30). Değerlendirmeye alınacak bu unsurlara muamelenin amacı ve kastı ile ardındaki saik de eklenebilir (*Aksoy/Türkiye*, B. No: 21987/93, 18/12/1996, § 64; *Eğmez/Kıbrıs*, B. No: 30873/96, 21/12/2000, § 78; *Krastanov/Bulgaristan*, B. No: 50222/99, 30/9/2004, § 53). Ayrıca kötü muamelenin heyecanın ve duyguların yükseldiği bağlamda meydana gelip gelmediğinin tespiti de (*Eğmez/Kıbrıs*, § 53; *Selmouni/Fransa* § 104) dikkate alınması gereken diğer faktörlerdir.

30. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin "tartışılabilir" ve "makul şüphe uyandıran" kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (*Labita/İtalya*, § 131; *Tepe/Türkiye*, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını ve yetkili makamların titizlikle ve çabuklukla çalışmasını gerektirmektedir (*Mammadov/Azerbaycan*, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; *Çelik ve İmret/Türkiye*, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

31. Devletin bireyleri koruma yükümlülüğü, sadece esasa ilişkin olmayıp usule ilişkin boyutu da içermektedir. Usule ilişkin yükümlülükler, Sözleşme'de düzenlenen hakların teorik veya hayali olmayıp etkili ve uygulanabilir olmasının zorunlu bir sonucudur. Aksi takdirde polis veya diğer kamu görevlileri tarafından yapıldığı ileri sürülen kötü muamele yasağının ihlali iddialarının soruşturulması, kötü muamele yasağının temel ve mutlak niteliğine rağmen uygulamada etkisiz kalacak ve bazı durumlarda devlet görevlilerinin cezasız kalmasına yol açacaktır (*Assenov ve diğerleri/Bulgaristan*, B. No: 24760/94, 28/10/1998, § 102; *Labita/İtalya*, §§ 131-136).

32. AİHM, insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğünün mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmediğini ancak iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturulması gerektiğini birçok kararında dile getirmiştir (*Saçılık ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 43044/05, 45001/05, 5/7/2011, §§ 90,91).

2. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı Yönünden

33. Sözleşme'nin "*Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü*" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.”

34. AİHM, Sözleşme'nin 11. maddesinde düzenlenen barışçıl toplanma özgürlüğünün geniş anlamda örgütlenmeyi, yürüyüş veya gösteriye katılmayı (*İrkçılığa ve Faşizme Karşı Hristiyanlar/Birleşik Krallık*, B. No: 8440/78, 16/7/1980), hareketsiz toplanmaları ve oturma eylemlerini (*G./Almanya*, B. No: 13079/87, 6/3/1989), resmî veya gayriresmî özel veya herkese açık organizasyonları kapsadığını kabul etmektedir.

35. Sözleşme'nin 11. maddesi "barışçıl" toplanmaları koruma altına almaktadır. 11. maddenin kapsamının bu temel sınırlaması, şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösterileri barışçıl toplanma kavramı dışında bırakmaktadır (*Stankov ve Birleşik Makedonya Örgütü İlinden/Bulgaristan*, B. No: 29221/95 ve 29225/95, 2/10/2001, § 77; *Birleşik Makedonya Örgütü İlinden ve Ivanov/Bulgaristan*, B. No: 44079/98, 20/10/2005, § 99).

36. AİHM, 11. maddede korunan haklara keyfi müdahalenin engellenmesi için taraf devletlerin negatif yükümlülüğünün olduğunu belirtmiştir (*Wilson, Gazeteciler Ulusal Birliği ve diğerleri/Birleşik Krallık*, B. No: 30668/96, 30671/96 ve 30678/96, 2/7/2002, § 41). Bu müdahale etmeme yükümlülüğünün istisnası 11. maddenin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama sebepleridir.

37. Toplanma hakkının barışçıl niteliği genel olarak bir bütün hâlinde değerlendirilerek ortaya konulmalıdır. Bunun dışında, toplantı veya gösteri yürüyüşüne katılanların bir kısmının şiddete başvurmaları diğerleri açısından bu hakka müdahaleyi meşru kılmaz (*Ezelin/Fransa*, B. No: 11800/85, 26/4/1991, § 41). Bir toplantı ve gösteri yürüyüşünün yasa dışı olması veya yasalara aykırı olarak düzenlenmesi de tek başına toplantı veya yürüyüşün barışçıl niteliğini ortadan kaldırmaz (*Oya Ataman/Türkiye*, B. No: 74552/01, 5/12/2006 § 39). Dolayısıyla halka açık yerde yapılan her türlü gösterinin günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabileceği ve düşmanca tepkilere yol açabileceği açıktır. Bu durumların varlığı toplantı hakkının ihlal edilmesini haklı gösteremez (*Achouguian/Ermenistan*, B. No: 33268/03, 7/7/2008, § 90; *Berladir ve diğerleri/Rusya*, B. No: 34202/06, 10/7/2012, §§ 38-43; *Disk ve Kesk/Türkiye*, B. No: 38676/08, 27/11/2012, § 29).

38. Diğer taraftan toplantı hakkındaki "sınırlama" kavramı, ifade özgürlüğünde olduğu gibi sadece hakkın kullanılmasından önceki bazı önleyici tedbirleri değil hakkın kullanılması sırasında veya kullanıldıktan sonra yapılan muameleleri de kapsar (*Ezelin/Fransa*, § 39).

39. AİHM, gösterileri engellemek amacıyla güvenlik güçleri tarafından yapılan sert müdahalenin şeklinin, kullanılan araçların ve bu müdahalenin orantılılığının barışçıl gösterilere meşru olarak katılmak isteyenler üzerinde caydırıcı etki yapacağını belirtmiştir (*Süleyman Çelebi ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 37273/10 vd., 24/5/2016, § 116).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

40. Mahkemenin 19/4/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

41. Başvurucu Gezi Parkı olayları sürecinde 15 Haziran 2013 tarihinde, İstanbul Valiliğinin Gezi Parkı'nı boşaltarak kapatmasını protesto etmek amacıyla üyesi olduğu İstanbul Feminist Kolektif gönüllüsü kadınlarla birlikte basın açıklamasına katılmak için Taksim'e gittiklerini, basın açıklamasına katılmaları engellenmesine rağmen parkın kapatılmaması için oturma eylemi yaptıklarını, bunun üzerine polislin kendilerine gazla müdahalede bulunduğunu, ayrıca polislerin kendisine fiziksel müdahalede bulunarak gazdan korunmak için giydiği yağmurluk ve maskeyi parçaladıklarını, kendisine herhangi bir yakalama veya gözaltı işlemi uygulanmadığını, polislin müdahalesine ilişkin şikâyetinin deliller objektif bir şekilde değerlendirilmeden kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçsuz bırakıldığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen kötü muamele yasağı, 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

42. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu tarafından Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı ile bağlantı kurularak ileri sürülen iddiaların Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında olduğu değerlendirilmiş ve inceleme bu kapsamda yapılmıştır.

43. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

44. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

45. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci

fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye “işkence” ve “eziyet” yapılamayacağı, kimsenin “insan haysiyetiyle bağdaşmayan” ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 80).

46. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 81).

47. Bununla birlikte her kötü muamele iddiasının Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının getirdiği korumadan ve Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerden yararlanması beklenemez. Bu bağlamda kötü muamele konusundaki iddialar uygun delillerle desteklenmelidir. İddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için soyut iddiaya dayanan şüphe ötesinde makul kanıtların varlığı gerekir. Bu kapsamdaki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere dayanabilir. Bu bağlamda kanıtlar değerlendirilirken ilgililerin süreçteki tutumları da dikkate alınmalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 95).

48. Aynı şekilde bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında olabilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekir. Bu asgari eşik, göreceli olup her olayın somut koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu kapsamda muamelenin süresi, bedensel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşır. Ayrıca muamelenin ardındaki saik ve amaç dikkate alınmalıdır. Muamelenin heyecanın yükseldiği ve duyu yoğunluğunun olduğu bir anda meydana gelip gelmediği de gözönünde bulundurulmalıdır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 83).

49. Belirtilmelidir ki Anayasa'nın 17. maddesi bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu tür bir güç, sadece kaçınılmaz ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilir. Ayrıca kişinin kendi davranışından veya tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak kesinlikle zorunlu hâle gelmedikçe bu neviden fiiller, prensip olarak Anayasa'nın 17. maddesinde belirtilen yasağı ihlal edecektir (*Gülşah Öztürk ve diğerleri*, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 52).

50. Sadece sınırları belli bazı durumlarda güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde yakalamayı gerektiren durumlarda ve gösteriye katılanların kendi tutumundan dolayı fiziksel güce başvurmak mümkündür. Ancak bu durumda dahi bu tür bir güce sadece kaçınılmaz hâllerde ve orantılı olmak koşuluyla başvurulabilir (*Ali Rıza Özer ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 82).

51. Somut olayda başvuru, Gezi Parkı olarak bilinen olaylar esnasında Valilik kararı ile parkın kapatılmasını protesto etmek amacıyla 16/6/2013 tarihinde Taksim İstiklal Caddesi'nde diğer arkadaşları ile birlikte yol üzerinde oturma eylemi yaptıklarını ve polislerin bu eyleme müdahale ettiğini ileri sürmüştür. Öte yandan başvuru, olaydan bir sonraki gün hastaneye başvurmuştur. Hastanede düzenlenen

17/6/2013 tarihli adli muayene raporunu ekleyen başvuru, anılan iddialarını 16/12/2013 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına ilemiştir (bkz. §§ 13, 14). Buna ilişkin soruşturmada Cumhuriyet Başsavcılığı başvuruçunun vücudundaki kızarıklıkların polisin müdahalesi sırasında meydana geldiğini belirtmiştir.

52. Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturma sonucunda güvenlik güçlerinin müdahalesinin yasa dışı gösteriye müdahale niteliğinde olduğundan yasal zor kullanma yetkisinin kullanılması ve sınırları kapsamında kaldığının kabulü ile takipsizlik kararı vermiştir (bkz. § 20). Bahse konu kararda, başvuruçunun yaralanmasının müdahale dışında bir olaydan kaynaklandığına dair herhangi bir iddia değerlendirilmemiştir. Dolayısıyla başvuruçunun yaralanmasının güvenlik güçlerinin müdahalesi ile gerçekleştiği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Aynı şekilde polisin yaptığı müdahalede başvuruçuyu yakalanıp gözaltına alınmadığı gibi hakkında adli soruşturma açıldığına dair bir bulguya da rastlanmamıştır.

53. Cumhuriyet Başsavcılığının anılan kabulü karşısında kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiaları açısından Anayasa Mahkemesinin incelemesi gereken husus polisin müdahalesinin gerekli olup olmadığı, gerekli ise ölçülü olup olmadığıdır.

54. Polisin müdahalesinin gerekliliğinin değerlendirilmesinde Gezi Parkı olaylarına ilişkin olarak yukarıda belirtilen sürecin (bkz. § 8) dikkate alınması gerekmektedir. Gezi Parkı olayları 27/5/2013 ile 6/9/2013 tarihleri arasında meydana gelen birçok eylemin ortak adı olarak kullanılmaktadır. Türkiye İnsan Hakları Kurumu raporuna göre 27/5/2013 tarihinden başvuruçunun İstanbul'da katıldığı 16/6/2013 tarihindeki eyleme kadar ülke çapında birçok eylem gerçekleştirilmiştir.

55. Rapor kapsamında 1/6/2013 tarihinde, İçişleri Bakanının açıklamalarına göre 48 ilde 90'ın üzerinde eylem yapılmış, 939 kişi gözaltına alınmış, 53'ü sivil vatandaş, 26'sı polis olmak üzere toplam 79 kişi yaralanmıştır. 2/6/2013 tarihinde ise 67 ilde 235 eylem yapıldığı, 1.730 kişinin gözaltına alındığı, 115 güvenlik görevlisinin yaralandığı, 58 kişinin tedavisinin devam ettiği ve 6 kişinin yoğun bakımda olduğu açıklanmıştır. 3/6/2013 tarihinde İzmir Karşıyaka'da bulunan AK Parti ilçe binası göstericiler tarafından ateşe verilmiş, İstanbul Dolmabahçe'de polis ve eylemciler arasında çatışma yaşanmış; polis, biber gazı ve tazyikli suyla müdahale ederken eylemciler kaldırım taşlarından barikatlar kurmuş; polise taş ve molotof kokteylleriyle karşılık vermişlerdir.

56. 5/6/2013 tarihinde Taksim Dayanışması Platformu temsilcileri Başbakan Yardımcısı ile görüşme yapmış ve ona taleplerini iletmışlerdir. 6/6/2013 tarihinde İçişleri Bakanı 915 kişinin hastaneye kaldırıldığını, 79 kişinin tedavisinin sürdüğünü, 4 kişinin hayati tehlikesinin devam ettiğini ve 8 kişinin yoğun bakımda bulunduğunu, 516 kolluk görevlisinin yaralandığını açıklamıştır. 9/6/2013 tarihinde Taksim Dayanışması Platformu, Taksim Meydanı'nda geniş katılımlı miting düzenlemiştir.

57. 11/6/2013 tarihinde güvenlik güçleri on gün aradan sonra sabah erken saatlerde göstericilerin hazırladığı barikatları aşarak Taksim Meydanı'na gelmiştir. Bu sırada protestocularla güvenlik güçleri arasında çatışmalar yaşanmıştır. 12/6/2013 ve 14/6/2013 tarihlerinde Başbakan, Gezi Parkı'ndaki eylemlerde yer alan bazı grupların temsilcileri ile Ankara'da iki kez bir araya gelmiştir.

58. 15/6/2013 tarihinde Taksim Dayanışması Platformu üyeleri eylemlerini sadece Taksim Dayanışması çadırında sürdüreceklerini, park ve çevresindeki diğer çadırlar, flamalar ve bayrakların indirileceğini açıklamıştır. Bazı grupların alanda kalmaya devam edeceklerini beyan etmeleri üzerine saat 17.30'dan itibaren kolluk kuvvetleri parktaki göstericilere dağılmaları yolunda anons yapmaya başlamış, gaz sıkışmış, saat 20.50'de göstericilere müdahale başlamıştır. Kısa sürede güvenlik güçleri Gezi Parkı'na girmiş ve park girişe kapatılmıştır.

59. Anılan olaylar daha sonraki günlerde de devam etmiş ve bu süreçte bir komiser şehit olmuş, dört sivil vatandaş hayatını kaybetmiştir. Ayrıca birçok güvenlik görevlisi ve vatandaş da yaralanmıştır.

60. Somut olaya konu olan başvuru konusundaki oturma eylemi 27/5/2013 tarihinde başlayan Gezi Parkı olayları ile birlikte değerlendirildiğinde ülke genelinde yaygın bir şekilde yaşanan şiddetin Taksim'deki yansıması olarak görülmektedir. Başvurucunun oturma eylemine katıldığı 15/6/2013 tarihinde, İstanbul'da gerçekleşen diğer gösteriler dikkate alındığında Gezi Parkı olayları ile yaygın bir şekilde bozulan kamu düzeninin hâlen sağlanamadığı da açıktır. Anayasa Mahkemesi tarafından izlenen kamera görüntülerinde göstericilerin polise taş ve şişelerle saldırdığı, Taksim'in ara sokaklarında polisin geçişini engellemek için barikatlar kurulduğu, birçok kamu malına ve özel işyerine zarar verildiği izlenmiştir. Göstericilerin trafik levhalarını barikat kurmak için kaldırım taşlarını söktüğü, çöp konteynerlerini devirdikleri görülmüştür. Dolayısıyla kamu düzeninin yaygın şekilde bozulması üzerine güvenlik güçlerinin göstericilere karşı sıkı tedbirler alması kamu düzeninin tekrar sağlanması için kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ülke çapına yayılmış olaylar karşısında kamu düzeninin tekrar sağlanmasına yönelik olarak İstanbul'da ve özellikle Taksim'de güvenlik güçlerinin hassas ve sıkı tedbirler alması makul ve olması gerekli bir tutum olarak değerlendirilmiştir.

61. Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamların bu tehditleri bertaraf edecek tedbirleri alabilecekleri kabul edilmelidir. Alınan tedbirler, durumun özelliklerine ve gerekliliklerine göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir. Alınan bu tedbirlere aykırı, barışçıl olmayan toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılınması veya bu tür toplantılarda suçlar işlenmesi hâlinde de cezalar verilebilir (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğeri*, B. No: 2014/620, 25/5/2017, § 81; toplanma hakkına kamu düzeninin bozulması nedeniyle yapılan bir müdahalenin demokratik toplumda gerekli olduğuna karar verildiği bir başvuru için bkz. *Gülşah Öztürk ve diğeri*, §§ 76-86).

62. Güvenlik güçlerinin aldığı tedbirler kapsamında gösteriyi müdahalenin gerekliliği değerlendirilirken gözetilmesi gereken en önemli husus gösterinin barışçıl olup olmadığının tespit edilmesidir. Gösterinin barışçıl olup olmadığı hususu, kötü muamele yasağı kapsamında, güvenlik güçlerinin müdahalesinin gerekliliği için önemli bir kriter olmakla birlikte, barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında bir eylem olup olmadığı açısından da gözetilmelidir. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ile 34. maddesinin kesiştiği bu alanın belirlenmesi önemlidir.

63. Anayasa Mahkemesi tarafından izlenen kamera görüntülerine ve Türkiye İnsan Hakları Kurumu raporuna göre Gezi Parkı olayları sürecinde düzenlenen

eylemlerin şiddete evrildiği hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak eylemlerin genel olarak şiddete evrilmesi, şiddete başvurmayan katılımcılarla başvuranlar arasında ayırım gözetilmeksizin tüm katılımcılara aynı şekilde müdahaleyi haklı göstermez. Dolayısıyla somut olay açısından başvurucunun barışçıl amaçlarla eyleme katılıp katılmadığının ve takipsizlik kararında belirtilen şiddet eylemlerinin içinde bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

64. Bu değerlendirmede başvurucunun barışçıl olması ve bu sebeple müdahale edilmemesi gereken biri olması hâlinde dahi güvenlik görevlilerinin müdahalesi sırasında ortaya çıkan panik ve kargaşadan etkilenmesinin mümkün olduğu gözetilmelidir. Bu tür durumlarda kolluk görevlilerinden kontrollü hareket etmesi ve müdahaleyi gerektiren durumu yaratan kişiler dışındakilerin müdahaleden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri alması beklenir. Ancak müdahalenin oluşturduğu kargaşa ve panik ortamında bu tedbirlerin kolluk görevlileri tarafından her zaman mutlak olarak uygulanmasının zorluğunu da kabul etmek gerekir (Benzer yöndeki bir karar için bkz. *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 94).

65. Başvurucunun barışçıl amaçla eyleme katılıp katılmadığının değerlendirmesinde başvuru dosyasındaki ve Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma dosyasındaki bilgi ve belgeler dikkate alındığında başvurucunun içinde bulunduğu kadın eylemcilerin herhangi bir şiddet olayına karışmadığı gözlemlenmektedir. Nitekim Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucunun eylemdeki tutumuna ilişkin olarak herhangi bir değerlendirme yapmamış; sadece eylemcilerin İstiklal Caddesi üzerinde oturma eylemi yaparak yolu trafiğe kapattıklarını ve polisin uyarılarına rağmen dağılmadıkları için kendilerine müdahale edildiğini belirtmiştir. Başvurucu ve diğer eylemciler hakkında herhangi bir adli soruşturma açılmaması da protestonun barışçıl amaçlarla gerçekleştirildiği algısı yaratmaktadır.

66. Öte yandan Anayasa'nın 12. maddesinin "*Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.*" biçimindeki ikinci fıkrası, kişilerin temel hak ve hürriyetleri kullanırlarken sahip oldukları ödev ve sorumluluklara gönderme yapar. Anayasa'nın 12. maddesi, hak ve özgürlükler ile ödev ve sorumluluklar arasında içsel olarak var olan bağlantıyı vurgulamaktadır. Ödev ve sorumluluklar, somut başvurudaki gibi ödev ve sorumluluğunu yerine getirmediği iddia edilen kimselerin bir temel hak veya özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin şikâyetlerinde özellikle önem taşımaktadır. Anayasa Mahkemesi, yapılan başvuruların incelenmesi sırasında bireylerin sahip oldukları ödev ve sorumlulukları gözönünde bulundurur. Bireylerin hak ve özgürlüklerinden tümtüyle yararlanmalarının sahip oldukları hak ve özgürlüklerin gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranmaları ile bağlantılı olduğunun kabul edilmesi gerekir.

67. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme ile 12. maddesindeki düzenleme, toplanma hakkı kapsamında barışçıl amaçlarla yapılan bir eyleme hiçbir şekilde müdahale edilemeyeceği anlamı taşımamaktadır. Barışçıl amaçlarla düzenlenen eylemler açısından da kamusal düzenin ciddi bir şekilde bozulması veya bozulma ihtimalinin bulunması somut olayın şartları da gözetildiğinde güvenlik güçlerinin müdahalesini haklı kılabilir. Somut olayın şartları açısından devletin takdir alanının bulunduğu unutulmamalıdır. Ancak her durumda müdahalenin orantılı olması gerekmektedir.

68. Somut olayda ülke geneline yayılan şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin bozulmuş olması ve Türkiye İnsan Hakları Kurumunun raporuna da yansdığı

şekilde sorunun çözümüne yönelik adımlara rağmen eylemlerin devam etmesi de gözetildiğinde polisin başvuruçunun da içinde bulunduğu oturma eylemini yapan gruba müdahale etmesinin takdir alanı içinde kaldığının kabul edilmesi gereklidir. Nitekim Taksim ve çevresinde devam eden şiddet olayları nedeniyle İstiklal Caddesinde gerçekleştirilen bu tür protesto eylemlerine izin verilmemesinin, toplumdaki hassasiyet nedeniyle basit görünen bir eylemin dahi devam eden şiddet hareketine dönüşebileceği haklı endişesine dayandığı değerlendirilmiştir.

69. Başvuruçunun da içinde bulunduğu gruba yapılan müdahalenin ölçülülüğü açısından dikkate alınması gereken husus başvuruçunun vücudunda meydana gelen yaralardır. Polis müdahalesinden sonraki gün 17/6/2013 tarihinde Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesince hazırlanan raporda başvuruçunun boyun sol arka kısmı ile sağ ve sol kollarında yüzeysel sıyrıklar ve ekimoz tespit edilmiştir (bkz. § 13). Başvuruçunun gazdan etkilendiğine dair herhangi bir bulgudan bahsedilmemiştir. (Toplumsal olaylarda gaz kullanılmasına ilişkin değerlendirme için bkz. *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, §§ 91, 92). Öte yandan başvuruçuyu, şikâyet dilekçesinde polisin copla vurmadığını belirtmiş ve genel olarak polisin kaba müdahalesinden şikâyetçi olduğunu ifade etmiştir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde eylemin dağıtılması için başvuruçuya karşı kullanılan gücün orantılı olduğu kabul edilmiştir.

70. Açıklanan gerekçelerle başvuruçuya yapılan müdahale ile Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

71. Öte yandan Anayasa'nın 17. maddesinin maddi boyutunun ihlaline ilişkin tespitler gözönünde bulundurulduğunda (bkz. §§ 61-70) anılan maddenin usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddiaların ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir (Benzer yöndeki bir karar için bkz. *Gülşah Öztürk ve diğerleri*, § 61).

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruçunun İddiaları

72. Başvuruçuyu, Gezi Parkı olayları sırasında katıldığı barışçıl eylemin polisin ölçsüz müdahalesi ile dağıtılmasının ve bu esnada kendisine fiziksel müdahalede bulunulmasının Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüş ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

73. Anayasa'nın 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

74. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yönelik iddialar açısından toplantıya yapılan müdahalelere ve müdahale sonucundaki yaralanmalara ilişkin olarak adli makamlara yapılacak şikâyetleri bir bütün hâlinde toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ile kötü muamele yasağına ilişkin başvuru olarak kabul etmek gerekir (Benzer yöndeki bir karar için bkz. *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 94). Nitekim bir toplantı ve gösteri yürüyüşüne polis müdahalesi ile meydana gelen sonuçlar açısından kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının aynı anda ihlal edilmesi mümkündür. Mevcut başvuru gibi şikâyetlerde kötü muamele yasağı ile toplantı hakkını birbirinden ayırmanın zorluğu, bireysel başvuruda bulunabilmek için her iki hak için ayrı ayrı başvuru yolu gösterilmesini anlamsız kılmaktadır. Nitekim başvurucu, kötü muamele yasağı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik yapılan müdahalelere dair şikâyetinde iki iddiayı birlikte ileri sürdüğünden Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturmayı aynı temelde incelemektedir. Bu nedenle her iki hak için ayrı yargılama mercilerine başvurulmasını beklemek hak ihlali iddiasına konu olayların aydınlatılmasında ve hakların özünün korunmasında yetersiz ve gereksiz bir sonuca yol açabilecektir (*Onur Cingil*, B. No: 2013/7836, 16/4/2015, § 61).

75. Bu nedenle mevcut başvuru gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kötü muamele yasağının aynı müdahale kapsamında ihlal edildiğine ilişkin başvurularda kötü muamele yasağını ihlal ettiği iddia edilen müdahaleyi gerçekleştirenlere karşı Cumhuriyet başsavcılığına yapılan şikâyet, tüketilmesi gereken başvuru yolu olarak kabul edilmektedir (*Onur Cingil*, § 62).

76. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

77. Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin ortak fikirlerini birlikte savunmak ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu hak, Anayasa'nın 25. ve 26. maddelerinde düzenlenen ifade özgürlüğünün özel bir biçimidir. İfade özgürlüğünün demokratik ve çoğulcu bir toplumdaki önemi, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı için de geçerlidir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde elzem olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almaktadır. Bu kapsamda kendine özgü özerk işlevine ve uygulama alanına rağmen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir dolayısıyla ifade özgürlüğünün siyasi yararı ve kamu yararını ilgilendiren konularda sınırlandırılmasının daha dar kapsamda olması toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının uygulanmasında da gözetilmelidir. Bu sebeple demokratik bir toplumda güvence altına alınan temel haklardan biri olan bu hak dar yorumlanmamalıdır (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 115).

78. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade özgürlüğü, demokratik toplumunun en temel değerleri arasındadır. Demokrasinin özünde açık bir tartışma ortamıyla sorunları çözebilme gücü yer almaktadır. Şiddete teşvik ve

demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında, toplantı ve ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler, yetkililerin eylemlerde kullanılan ifadeler ve bakış açılarını şaşırtıcı ve kabul edilemez olarak değerlendirdiği ya da eylemlerin yasa dışı olduğu durumlarda dahi demokrasiye zarar verir. Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edilebilmesi imkânı verilmelidir (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 117).

79. Anayasa'nın 34. maddesi; fikirlerin silahsız ve saldırsız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Kolektif bir şekilde kullanılan bu hak, düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı vermektedir. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışında kalmaktadır. Bu kapsamda toplanma hakkının amacı şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 118).

80. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrası, bazı durumlarda toplanma hakkının sınırlandırılabilceğini kabul etmiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 11. maddesinin ikinci fıkrasında da sınırlama nedenleri öngörülmüştür. Bu kapsamda toplantı hakkına getirilecek her türlü sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi ön şarttır. Kanunun öngördüğü durumlarda dahi bu hakka müdahalenin meşru amaçlar çerçevesinde olması gerekmektedir. Meşru amaçlar, 34. maddede "*millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması*" olarak belirtilmiştir. Sözleşme'de de benzer bir şekilde düzenleme yapılmıştır. Meşru amaçlar çerçevesinde kanun ile yapılacak sınırlamalar dahi Anayasa'nın 13. maddesi gereğince Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. Dolayısıyla toplantı hakkına müdahale demokratik toplum için gereklilik arz etmelidir. Son olarak müdahale, meşru amaçları gerçekleştirmek için ölçülü olmak zorundadır.

81. Ölçülülük kriteri, Anayasa'nın 34. maddesinde belirtilen meşru amaçları gerçekleştirmek için gerekli görülen önlemler ile barışçıl toplanma hakkı arasındaki dengenin sağlanıp sağlanmadığını tespit etmek için kullanılmaktadır. Bu kriter, her somut olayın koşulları gözetilerek değerlendirilmelidir.

82. Diğer taraftan toplantı hakkı çerçevesindeki "sınırlama" kavramı, ifade özgürlüğünde olduğu gibi sadece hakkın kullanılmasından önceki bazı önleyici tedbirleri değil hakkın kullanılması sırasında veya kullanıldıktan sonra yapılan muameleleri de kapsar. Dolayısıyla barışçıl bir gösteri sırasında yapılanlar veya gösteri sonrasında katılımcılara yönelik soruşturma ve cezalandırmalar da toplantı hakkının kullanılmasını sınırlayan davranışlar olarak kabul edilebilir (*Osman Erbil*, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, §§ 70-72).

83. Açıklanan ilkeler ışığında başvuruya konu olayda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilip edilmediğinin değerlendirilmesinde öncelikle müdahalenin mevcut olup olmadığının, sonrasında ise müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

(1) Müdahalenin Varlığı

84. Başvurucu; kamuoyunda Gezi Parkı olarak bilinen olaylar esnasında parkın kapatılmasını protesto etmek amacıyla, üyesi bulunduğu kadın hareketinin Taksim İstiklal Caddesi'nde yaptığı oturma eylemine katılmıştır. Başvurucunun da içinde bulunduğu eylemcilere polis gazla müdahale etmiş ve başvurucuya da fiziksel müdahalede bulunmuştur.

85. Başvurucunun polise karşı bir saldırıda bulunduğu dair herhangi bir iddiada bulunmadığı gibi şiddet karıştığından bahisle adli soruşturma açıldığına dair bir bulgunun da olmadığını gözetildiğinde barışçıl olmadığı söylenemeyecek eyleme karşı (bkz. § 65) yaralanmasına neden olacak şekilde polisin fiziki müdahalede bulunması ve böylelikle gösteriye son vermesi toplanma hakkına yönelik bir müdahale olarak kabul edilmelidir.

(2) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

86. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanmadığı ve Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu nedenle sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen öze dokunmama, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilmiş olma, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(a) Kanunilik

87. Başvuru konusu eylemde müdahalenin yasal dayanağı 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesi ve 2911 sayılı Kanun'un 22. ve 24. maddeleridir. 2559 sayılı Kanun'un 16. maddesinde polisin hangi durumlarda zor ve silah kullanabileceği, bunun hangi ölçüde olacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması hâlinde bu direnişi kırmak amacıyla ve ölçülü olarak zor kullanmaya yetkilidir. Bu yetki sadece polisin direnen kişilere karşı bedensel kuvvet kullanmasını değil maddi güç kapsamında kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları gibi bazı araçların da kullanılmasını içerir. Diğer taraftan Emniyet Genel Müdürlüğünün yayımladığı Yönerge ile (bkz. § 26) toplumsal olaylara müdahalede gözetilecek hususlar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında toplanma hakkının sınırlandırılmasında ve müdahale usulünde izlenecek hususlarda gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu sebeple somut olayda toplanma hakkına müdahalenin "kanunilik" unsuru mevcuttur.

(b) Meşru Amaç

88. Toplantı ve gösteri yürüyüşüne yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen "*millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması*" amaçlarına yönelik olması gerekir.

89. Eyleme yönelik müdahalenin hangi amaçla yapıldığına ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığının kararı incelendiğinde amacın kamu düzeninin bozulmasını

engellemek olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuru konusu olayda Anayasa'nın 34. maddesi gereğince polisın yaptığı müdahalenin meşru bir amaç taşıdığı kabul edilmelidir.

(c) Demokratik Bir Toplumda Gerekli Olma ve Ölçülülük

90. Başvurucunun toplanma hakkını kullanmasına müdahale edilmesinin "demokratik bir toplumda gerekli" olup olmadığı hususunda öncelikle belirtilmesi gereken, hükümetin politikaları ile ilgili olarak bireylerin tepkilerini barışçıl yöntemlerle ortaya koymalarının çoğulcu demokrasilerin karakteristik özelliği olduğudur. Bu kapsamda siyasi konulardaki fikir ayrılıklarında azınlık veya muhalif düşüncelerin kendini ifade edebilmesine fırsat verilmesi demokratik bir devletin yükümlülüğüdür. Devletin barışçıl amaçlarla yapılan toplantı düzenleme ve toplantıya katılma özgürlüğünü korumakla kalmaması, ayrıca bu hakkın kullanımını engelleyen makul olmayan dolaylı sınırlamalar koymaması da gerekmektedir.

91. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında kamu otoritelerinin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının sınırlandırılmasında belirli bir takdir alanına sahip olduğu açıktır. Ancak bu takdir alanının Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olarak kullanılmaması gerekir. Bu bağlamda toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin iddiaları incelerken Anayasa Mahkemesinin görevi, ilgili kamu otoritelerinin takdir payını makul, dikkatli ve iyi niyet çerçevesinde kullanıp kullanmadıklarını değerlendirmektir. Ayrıca şikâyete konu müdahaleyi bir bütün olarak inceleyip meşru amacın gerçekleşmesine yönelik olarak müdahalenin amacın gerçekleştirilmesi için ölçülü olup olmadığını ve müdahale gerekçelerinin "ilgili ve yeterli" olup olmadığını belirlemektir. Böylelikle kamu otoritelerinin şikâyete konu olayda aldıkları kararların Anayasa'nın 34. maddesine uygun olup olmadığı tespit edilebilecektir.

92. Öte yandan barışçıl bir gösterinin güvenlik güçleri tarafından dağıtılması -tek başına- toplanma hakkının ihlali olarak değerlendirilemez. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlama nedenleri barışçıl toplantıların sınırlandırılmasına ilişkindir. Sınırlandırma kavramının sadece gösterinin engellenmesi olmayıp devam etmekte olan bir gösterinin sonlandırılması ve buna karşı direnen göstericilerin dağıtılmasını da kapsadığı konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu tür bir durumda Anayasa Mahkemesinin denetleyeceği ilk husus, yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşünün hangi gerekçeyle sonlandırıldığı ve kamu makamlarının bu yöndeki değerlendirmelerinin gerçeklik değeri taşıyıp taşımadığı olacaktır (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğeri*, § 88). Gerçeklik değeri, sadece Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan durumların gerçekleşip gerçekleşmediğini değil bu yönde bir tehlikenin olup olmadığını da kapsamaktadır.

93. Başvuru konusu olayda ilk olarak Anayasa Mahkemesinin yalnızca usulüne uygun olarak tertip edilmemiş bir toplantının veya gösteri yürüyüşünün varlığını temel hak ve özgürlüklere müdahale için yeterli kabul edemeyeceği hatırlanmalıdır (*Osman Erbil*, § 65, 66). Başvurucu hakkında 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan herhangi bir soruşturma açılmaması ve Gezi Parkı olayları nedeniyle ülke genelinde kamu düzeninin yaygın bir şekilde bozulması da gözetildiğinde polisın yalnızca gösterinin kanuna aykırı olduğu gerekçesiyle müdahalede bulunmadığı açıktır.

94. Başvurucunun katıldığı oturma eylemi öncesi İstanbul'da ve özellikle Taksim çevresinde yaygın şiddet hareketlerinin olduğu gözetildiğinde protesto eylemlerine izin verilmemesinin -toplumdaki hassasiyet nedeniyle- basit görünen bir eylemin dahi devam eden şiddet hareketine dönüşebileceği haklı endişesine dayandırıldığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla böyle zamanlarda daha geniş güvenlik önlemleri alınması, barışçıl dahi olsa düzenlenen gösterilerin daha sıkı bir şekilde gözetim altında bulundurulması ve göstericilerin kurallara uyması için daha titiz davranılması kabul edilebilir uygulamalar olacaktır (bkz. § 60).

95. Somut olayda toplanma hakkına yönelik müdahalenin demokratik bir toplumdaki gerekli olması için kamu düzeninin bozulup bozulmadığının veya bozulma tehlikesinin olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirlemede kamu otoritelerinin takdir alanını keyfi kullanıp kullanmadıklarının ortaya konması önemlidir. Başvurucunun içinde bulunduğu oturma eylemine ilişkin olarak müdahalenin gerekliliğine dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Öte yandan olayların olduğu 16/6/2013 tarihinde Taksim ve çevresinde meydana gelen olaylara ilişkin olarak ayrıntılı bir olay tutanağı ve kamera görüntüleri Cumhuriyet savcısına gönderilmiştir (bkz. § 16). Dolayısıyla başvurucunun içinde bulunduğu gruba müdahale edilirken Taksim ve çevresinde kamu düzeninin bozulduğu, bazı yolların göstericiler tarafından barikatlar kurularak kapatıldığı açıktır. Gezi Parkı olaylarının devam ettiği, ülke geneline yayılan ve şiddet içeren gösterilerin olduğu gözetildiğinde güvenlik güçlerinin müdahalesinin gerekçesi olan kamu düzeninin korunmasının haklı endişelerden ve tehlikelerden kaynaklandığı açıktır.

96. Somut olaydaki toplantıya yapılan müdahalenin ülke geneline yayılmış şiddet hareketlerinin devam ettiği Gezi Parkı olayları sürecinde devletin kamu düzenini sağlamaya yönelik acil bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya matuf olmadığı da söylenemez. Nitekim yaygın şiddet hareketlerinin devam ettiği, kamu düzeninin ciddi bir şekilde bozulduğu gözetildiğinde demokratik değerleri ortadan kaldıracak şekildeki eylemlere karşı önlemler alınması devletin demokratik sisteminin koruma görevinin yanında gösteriye katılmayan bireylerin temel hak ve özgürlüklerini kullanmasına imkân sağlama pozitif yükümlülüğünün de bir sonucudur.

97. Belirtilmesi gereken diğer bir husus Anayasa'nın 12. maddesinin ikinci fıkrasında ifade edilen, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini kullanırken sahip oldukları ödev ve sorumluluklarına uygun davranmaları gerekliliğidir (bkz. § 66). Somut olay açısından başvurucunun gösterideki kıyafeti giymesi (bkz. § 12) demokratik bir hakkını kullanmaktan öte polisin olası müdahalesine karşı önlem alma amacı taşımaktadır. Bu durum, polisin muhtemel gereksiz ve/veya ölçüsüz müdahalesine karşı bir hazırlık niteliği taşımanın yanında haklı müdahalesini etkisiz kılmaya amaçının varlığına da işaret etmektedir. Dolayısıyla polisin uyarılarına rağmen eyleme devam etmesi karşısında başvurucunun hakkını kullanırken ödev ve sorumlulukları çerçevesinde hareket ettiği de söylenemez.

98. Eylemcilere karşı polisin müdahalesinin ölçülülüğü konusu toplanma hakkının ve kötü muamele yasağının kesiştiği bir alandır. Buna ilişkin olarak yukarıda yapılan değerlendirmelerden, toplanma hakkı kapsamında ayrılmayı gerektiren herhangi bir duruma rastlanmamıştır (bkz. § 69). Dolayısıyla yaygın şiddet olaylarının devam ettiği ve -barışçıl olsa dahi- her türlü protesto eyleminin şiddete dönüşme ihtimalinin var olduğu başvuru konusu olayda, toplanma hakkına yapılan müdahalenin Gezi Parkı

olaylarının kamu düzenini ciddi surette sarsan yaygın şiddet hareketleri içeren karakteri gözetildiğinde demokratik bir toplumda gerekli olma kriterini taşıdığı ve ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

99. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

Engin YILDIRIM ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT bu görüşe katılmamışlardır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLMEDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Engin YILDIRIM ve Osman Alifeyyaz PAKSÜT'ün karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvuruçuların üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/4/2018 tarihinde karar verildi.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M.Emin KUZ

Üye
Recai AKYEL

Başvuru Numarası : 2014/17177

Karar Tarihi : 19/4/2018

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Bölüm çoğunluğunca, başvuruçunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE karar verilmiştir. Bölüm çoğunluğunun bu yöndeki değerlendirmelerde her ne kadar başvuruçunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahale için yalnızca usulüne uygun olarak tertip edilmemiş bir toplantı veya gösterinin varlığının yeterli olmadığına dair Anayasa Mahkemesi kararlarına atıf yapılmış (*Osman Erbil, 65-66*) ve başvuruçunun davranışlarının şiddet içermediği veya

bir tehlike oluşturmadığı kabul edilmiş ise de, başvurusunun içinde bulunduğu gruba müdahale edilirken Taksim ve çevresinde kamu düzeninin bozulduğu, bazı yolların göstericiler tarafından barikatlar kurularak kapatıldığı, Gezi Parkı olaylarının devam ettiği, ülke geneline yayılan ve şiddet içeren gösterilerin olduğu gözetildiğinde güvenlik güçlerinin müdahalesinin gerekçesi olan kamu düzeninin korunmasının haklı endişelerden ve tehlikelerden kaynaklandığı belirtilerek, olayda ihlal bulunmamıştır. Katılmadığımız çoğunluk görüşünde ayrıca, başvurusunun gösteride giydiği kıyafetlerin, polisin olası müdahalesine karşı önlem almak amacını taşıdığı, dolayısıyla başvurusunun polisin uyarılarına karşı eyleme devam etmesi karşısında hakkını kullanırken Anayasa'nın 12. maddesinde belirtilen görev ve sorumluluklara uygun davranmadığı, bu nedenlerle polisin müdahalesinin gerekli ve ölçülü olduğu ifade edilmiştir.

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin genel ilkelerin yer aldığı, Anayasa Mahkemesinin (AYM) 2013/2394 başvuru numaralı *Osman Erbil* kararında şu hususlar belirtilmiştir:

"Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade özgürlüğü, demokratik toplumunun en temel değerleri arasındadır. Demokrasinin özünde açık bir tartışma ortamıyla sorunları çözebilme gücü yer almaktadır. Şiddete teşvik ve demokrasinin ilkelerini ortadan kaldırma durumları dışında toplantı ve ifade özgürlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik önleyici nitelikli radikal tedbirler, yetkililerin eylemlerde kullanılan ifadeler ve bakış açılarını şaşırtıcı ve kabul edilemez olarak değerlendirdiği ya da eylemlerin yasadışı olduğu durumlarda dahi, demokrasiye zarar verir. Hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle gerçekleştirilmesi savunulan siyasi fikirlerin, toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla kendisini ifade edebilmesi imkânı sunulmalıdır (bkz. Gün ve Diğerleri/Türkiye, B.No: 8029/07, 18/6/2013, § 70; Güneri ve diğerleri/Türkiye, B.No: 42853/98, 43609/98 ve 44291/98, 12/7/2005, § 76).

Anayasa'nın 34. maddesi fikirlerin silahsız ve saldırsız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konulabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Kolektif bir şekilde kullanılan bu hak, düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşünceleri açıklama imkânı vermektedir. Şiddet kullanma niyetinde olan kişilerin katıldığı veya düzenlediği gösteriler barışçıl toplanma kavramı dışında kalmaktadır (bkz. Stankov ve Birleşik Makedonya Örgütü Ilinden/Bulgaristan, B. No: 29221/95 ve 29225/95, 2/10/2001, § 77; Birleşik Makedonya Örgütü Ilinden ve Ivanov/Bulgaristan, B. No: 44079/98, 20/10/2005, § 99). Bu kapsamda toplanma hakkının amacı şiddete karışmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Bunun dışında toplantının veya gösteri yürüyüşünün hangi amaçla yapıldığının bir önemi yoktur.

Bir toplantı ve gösteri yürüyüşünün yasadışı olması veya yasalara aykırı olarak düzenlemesi tek başına toplantı veya yürüyüşün barışçıl niteliğini ortadan kaldırmaz (bkz. Oya Ataman/Türkiye, B. No: 74552/01, 5/12/2006 § 39). Dolayısıyla halka açık yerde yapılan her türlü gösterinin günlük hayatın akışında belli bir karışıklığa sebep olabileceği ve olumsuz tepkilere yol

açabileceği açıktır. Bu durumların varlığı toplantı hakkının ihlal edilmesini haklı gösteremez (bkz. Achouguian/Ermenistan, B. No: 33268/03, 7/7/2008, § 90; Berladir ve diğerleri/Rusya, B. No: 34202/06, 10/7/2012, §§ 38-43; Disk ve Kesik/Türkiye, B. No: 38676/08, 27/11/2012, § 29)."

"Barışçıl amaçlarla bir araya gelmiş kalabalıkların toplantı hakkını kullanırken kamu düzeni açısından tehlike oluşturmayan ve şiddet içermeyen davranışlarına devletin sabır ve hoşgörü göstermesi çoğulcu demokrasinin gereğidir"

3. Yukarıda nakledilen emsal karardaki genel ilkelerden ayrılan Bölüm çoğunluğu görüşünün, başvurunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına yapılan müdahalenin başvurunun içinde bulunduğu, tamamı kadınlardan oluşan yaklaşık 20-25 kişilik grubun eylemlerine değil, olay günü Taksim ve Türkiye genelinde hüküm süren şartların kamu makamlarında yarattığı kaygı ve endişeye dayandırılarak haklı görüldüğü, başka bir deyişle başvuru ile ilgili olmayan kişi, olay ve olguların, başvurunun haklarının sınırlandırılması için gerekçe olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

4. Temel hakların herkesin "kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez" olduğuna dair Anayasa'nın 12. maddesi hükmüne, insan haklarını güvence altına alan evrensel mevzuat ve ilkelere aykırı olarak, başkalarının davranışlarının kişi temel hakları üzerinde kısıtlayıcı bir etki yaratmasının haklı ve meşru görülebileceğine ilişkin düşünceye katılmamaktayız. Başka kişilerin suç teşkil eden eylemlerinin, kamu düzeninin bozulmasından endişe duyularak, temel hak ve hürriyetlerini barışçı biçimde kullanmak isteyen kişilerin haklarının da sınırlandırılması için gerekçe yapılması, bu hak ve hürriyetleri etkisiz hale getirebilecektir. Böyle bir durumun, sadece yukarıda belirtilen AİHM ve AYM kararlarına ters düşmekle kalmayıp, tüm hak ve hürriyetler açısından da ciddi sakıncalar doğuracağı açıktır.

Temel hak ve hürriyetlerin genel olarak kısıtlanmasını gerektiren haller Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15. maddesi ve Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilmiştir. Bu gibi hallerin varlığında Anayasada öngörülen usul ve güvencelere uygun olarak ilan edilecek olağanüstü tedbirler kapsamında, diğer temel haklar gibi, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı da genel şartlara ve ortama göre, ölçülü olmak kaydıyla, herkes için sınırlanabilir veya durdurulabilir. Ancak başvuru konusu olayda böyle bir durum mevcut değildir.

5. Açıklanan nedenlerle başvurunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmamaktayız.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT